
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Canal Martínez, Judith; Izquierdo Grau, Guillem, dir. La causa de desheretament per manca de relació familiar. 2024. (Grau de Dret)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/303114>

under the terms of the license

LA CAUSA DE DESHERETAMENT PER MANCA DE RELACIÓ FAMILIAR

Autora: Judith Canal Martínez

Tutor: Guillem Izquierdo Grau

Grau en Dret

Universitat Autònoma de Barcelona

Curs 2023-2024

Data de lliurament: 13/05/2024

ABSTRACT

Aquest treball de final de grau se centra en un anàlisi exhaustiu de la causa de desheretament per manca de relació familiar a Catalunya, posant especial atenció a la figura de la legítima dins del marc legal del Dret Successori Català. El concepte clau d'anàlisi i estudi en aquest treball és l'article 451-17.2 e) del Codi Civil de Catalunya on especifica les condicions i les causes de desheretament per aquesta manca de vincle o relació familiar. Per a poder comprendre aquesta qüestió tan complexa, el treball s'ha adoptat una metodologia mixta que combina l'explicació teòrica del concepte successori de la legítima amb l'anàlisi legal de sentències de l'Audiència Provincial de Barcelona, Girona i Lleida. La part d'anàlisi jurisprudencial serveix per poder entendre des d'un punt de vista pràctic com s'han produït en diferents situacions el desheretament per manca de relació familiar.

This final degree project focuses on an exhaustive analysis of the cause of disinheritment due to lack of family relationship in Catalonia, paying special attention to the figure of the legitimate within the legal framework of Catalan Successor Law. The key concept of analysis and study in this work is article 451-17.2 e) of the Civil Code of Catalonia where it specifies the conditions and causes of disinheritment due to this lack of bond or family relationship. In order to understand this complex issue, the work has adopted a mixed methodology that combines the theoretical explanation of the successor concept of the legitimate with the legal analysis of sentences of the Provincial Court of Barcelona, Girona and Lleida. The jurisprudential analysis part serves to be able to understand from a practical point of view how they have occurred in different phenomena of disinheritment due to lack of family relationship.

ÍNDEX

ABSTRACT	1
ABREVIATURES	3
1. INTRODUCCIÓ	4
2.LA LEGÍTIMA	5
2.1- Concepte	5
2.2 La Legítima en el context Internacional i la seva adaptabilitat	6
2.3- Naturalesa Jurídica de la Legítma	7
3. CATEGORIA DELS LEGITIMARIS: DESCENDENTS, PROGENITORS.	9
3.1: Condició de legitimari	9
3.2. Atribució i adquisició de la legítima	10
4.DESHERETAMENT PER MANCA DE RELACIÓ FAMILIAR	12
5- ANÀLISI DE L'ARTICLE 451-17.2 E), A QUI CORRESPON LA CÀRREGA DE LA PROVA?	15
6. TERMINIS REPRESENTATIUS PER LA CONSIDERACIÓ DE LA MANCA DE RELACIÓ FAMILIAR	19
7. INTERPRETACIONS JURISPRUDENCIALS EN SITUACIONS FAMILIARS COMPLEXES	23
7.1- Crisis matrimonials	23
7.2- Relacions familiars de caire econòmic	25
7.3- L'adopció	26
8. EL PERDO I LA RECONCILIACIÓ	28
9. CONCLUSIONS	29
10. BIBLIOGRAFIA	32
11. JURISPRUDENCIA	35

ABREVIATURES

CCCat	Codi Civil de Catalunya
CC	Codi Civil Espanyol
CDCC	Compilació del Dret Civil
CE	Constitució Espanyola
SAP	Sentència Audiència Provincial

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball té per objectiu l'anàlisi de la causa de desheretament per manca de relació familiar, amb especial atenció a la figura de la legítima segons el Codi Civil Català. La legítima, com a element successori és essencial per protegir els drets dels hereus i hereves. És per això, que en aquest treball proporcionaré una visió detallada d'aquest element particular del dret successori a Catalunya.

Amb aquest treball pretenc fer una anàlisi de la causa de desheretament a causa d'una no relació efectiva familiar. Ho realitzaré a partir de l'estudi de l'article 451-17.2 e) del Codi Civil de Catalunya amb detall per entendre les seves disposicions i com aquestes afecten el dret successori en relació amb la llegítima.

Per poder analitzar parts més pràctiques que puguin donar una visió més clara a la problemàtica d'una falta de relació familiar que pugui justificar el desheretament, s'analitzaran diverses sentències de les Audiències Provincials de Barcelona, Girona i Lleida sobre casos concrets. En aquestes sentències es destacaran els aspectes més rellevants relacionats amb el desheretament.

L'enfocament metodològic d'aquest treball es farà d'una manera qualitativa dividida en dues parts. La primera part serà general i estarà destinada a la definició i investigació del concepte successori de la legítima. La segona part, serà la part específica on s'analitzaran les diverses causes de desheretament per manca de relació familiar amb relació a les sentències de les Audiències Provincials de Barcelona, Girona i Lleida.

Per tant, podem concloure l'objectiu d'aquest treball amb la hipòtesi d'aquest. La hipòtesi d'aquest treball serà la causa de desheretament per manca de relació familiar.

2.LA LEGÍTIMA

2.1- Concepte

La llegítima es troba regulada a l'article 451-1 de la Llei 10/2008, de 18 de juliol, del llibre Quart del Codi Civil de Catalunya, relatiu a les successions (d'ara endavant "CCCat"), es defineix com "l'adquisició a determinades persones del dret d'obtenir en la successió del causant un valor patrimonial, aquest es pot adquirir a títol d'institució hereditària, llegat, atribució particular o donació". El dret romà va tenir una influència rellevant en el concepte i regulació de la legítima a Catalunya. Diversos preceptes establerts en el Codi Civil de Catalunya provenen d'una adaptació de l'originari sistema legitimari romà en èpoques diferents (Puig i Ferriol, any 2009).

La incidència romànica, també va observar-se en l'aprovació del Codi Civil Espanyol¹, segons l'article 806 CC, tot i establir-se la reserva de dues terceres parts de l'actiu hereditari per als "hereus forços"; es reconeixia una certa llibertat de testar com en el sistema de legítimes romanes. Aquesta consideració va establir-se, ja que la capacitat lliurement de poder testar per part del causant no es trobava completament limitada en la seva totalitat. Aquest fet determinant pot observar-se amb claredat, si es compara amb les limitacions del sistema de legítimes germàniques²; aquestes tenien una total prohibició de disposar dels propis béns a excepció d'algunes quotes.

En l'article 12 del Codi Civil, es va reconèixer i conservar-se el dret propi³ de Catalunya en matèria de successions i legítimes, va dur-se a terme per la consideració com a un dret de caràcter especial. En l'article anteriorment mencionat, es va reconèixer la conservació i l'ús supletori del Codi Civil, en aquelles províncies i territoris en què subsistia el dret foral. Amb aquest succés, van intentar-se elaborar diversos projectes a Catalunya sobre el sistema de legítimes i el desheretament, però no va ser fins a l'aprovació de la Llei 40/1960 de 21 de juliol, sobre la Compilació de Dret Civil especial de Catalunya, d'ara endavant CDCC, on va establir-se el sistema de legítimes propi. En l'article 122 i ss de la CDCC 1960, s'articulava l'atorgament als legitimaris, d'un valor global d'una quarta part sobre els béns hereditaris al

¹ Reial Decret, de 24 de juliol de 1889 pel que es publica el Codi Civil.

²El "sistema de legítimes germàniques" fa referència als sistemes de successió basats en les lleis germàniques que estaven en vigor en algunes regions d'Europa occidental durant l'edat mitjana.

³ FERRER RIBA, Josep. (2008). *"El nuevo derecho catalán de sucesiones"*. In *Dret*, pàg 1-2.

moment de la mort del causant amb la pertinent deducció de despeses i incloent el valor de les donacions imputables a la legítima.

Amb tot l'anteriorment mencionat, podem determinar que la llegítima és el llindar mínim que la llei atribueix en la successió del causant a uns parents determinats del mateix, amb el caràcter inembargable i irrenunciable en vida. El vincle entre les parts segons la sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya del 13 de març del 2016 és l'establert a partir del parentesc i la solidaritat generacional que hi ha dintre de la unió familiar i amb la consegüent participació mínima en la valoració final de l'herència. És aquí on radica el conflicte central que s'analitzarà en aquest treball, el motiu de desheretament per manca de relació familiar entre el causant i el legitimari segons l'article 451-17.2 e) del Codi Civil de Catalunya, provocant en aquest supòsit la desaparició del fonament principal de la mateixa al no haver-hi un vincle existent entre les parts.

La llegítima consisteix terminològicament en una part del valor de l'herència, però no en una part dels béns de l'herència de la persona que ha mort, si no consisteix en un crèdit⁴ contra l'hereu. Radica un contrast característic en relació amb a la resta del territori Espanyol, en el Codi Civil, concretament en l'article 806 articula que la llegítima és un dret sobre els béns de l'herència.

2.2 La Legítima en el context Internacional i la seva adaptabilitat

L'opinió europea respecte a la llegítima varia segons el país i la seva pertinent tradició legal, alguns països com és el cas d'Espanya i Itàlia, afavoreixen la protecció dels hereus forçosos. En canvi, hi ha altres països europeus com Irlanda o Luxemburg, en els quals no es reconeixen tantes proteccions i per conseqüència es dona més llibertat testamentària al futur difunt. Doctrinalment, s'ha qüestionat si la llegítima garanteix una garantia constitucional, la resposta del Tribunal Constitucional d'Alemanya⁵ és molt símil a l'establerta en el nostre país.

⁴ARTAMENDI GUTIÉRREZ, Alberto (2017). *"Implicacions fiscals de la llegítima catalana"* . *InDret*, pàg 6-8.

⁵La sentència del 19 d'abril de 2005 del Tribunal Constitucional d'Alemanya, afirma que la llarga tradició de la llegítima és molt versemblant en la resta dels països europeus de tradició romanística. El fonament de la institució és la solidaritat establerta entre les diferents generacions concedint d'aquesta manera una legitimació als fills amb relació a la participació del progenitor difunt.

En la Constitució espanyola⁶, la manifestació de la llibertat de destinar mortis causa la propietat, es garanteix en l'article 33 CE on es reconeix el dret a la propietat privada i el dret a l'herència. En l'àmbit de regulació del Codi Civil Català podem determinar que és adequada a la Constitució, ja que, respecta les exigències que requereix aquesta. En el cas d'una regulació diferent també seria possible el respecte constitucional si respectes les exigències constitucionals. Les exigències constitucionals que han determinat diversos juristes del nostre país són la llibertat de destinar mortis causa els béns (art 33.1 CE) i la protecció de la família (art 39 CE).⁷ Cal fer menció, a la tendència actual de desaparèixer de manera progressiva la transmissió dels béns mortis causa. Aquest succés es produeix, a causa que en l'actualitat el sistema de transmissió dels béns de pares a fills ha anat evolucionant⁸ en gran mesura, en l'actualitat, la majoria de les transmissions de béns es produeixen en vida mitjançant la inversió en formació pels fills.⁹

2.3- Naturalesa Jurídica de la Legítima

El dret de crèdit que atorga la legítima al seu titular, no compte cap mena de garantia real, consisteix en una acció personal contra l'hereu, sense la possibilitat d'establir unes garanties legals a través del Registre de la Propietat. L'impossibilitat d'establir unes garanties legals es troba articulat en l'article 451-15.3 del Codi Civil Català, impeding qualsevol assentament al registre a excepció de l'anotació preventiva del llegat i de la demanda si fos el cas.

En el moment de la publicació del Codi de successions per causa de mort¹⁰, va ser quan va articular-se una regulació molt més extensa en comparació als altres codis sobre el desheretament, en concret, van establir-se causes i efectes particulars i una gran conceptualització. Les causes van estar relacionades la gran majoria, sobre causes d'indignitat, negació d'aliments al testador o al seu cònjuge, maltractament d'obra o injúries al testador o el seu cònjuge i la privació de pàtria potestat que corresponia a la figura paternal dels legitimaris respecte al seu fill testador.

⁶ Constitució espanyola. Bolletí Oficial de l'Estat, 29 de desembre de 1978.

⁷ DEL POZO CARRASCOSA, Pedro; VAQUER ALOY, Antoni; BOSCH CAPDEVILA, Esteve. (2016). *“Derecho civil de cataluña: Derecho de sucesiones”* (3.ª ed.). Marcial Pons, pàg 393-427.

⁸ AYUSO, Luis (2021). *“Los españoles a favor de dejar su herencia a sus hijos sin importar la relación que mantienen”*. Fundación BBVA.

⁹ Inversió en estudis universitaris, de postgrau, formació en idiomes i formació professional.

¹⁰ Llei 40/1991, de 30 de desembre. Codi de Successions per Causa de Mort en el Dret Civil de Catalunya.

El dret de crèdit atorgat per la llegítima es fa efectiu de manera judicial a partir de l'acció de reclamació¹¹ de la llegítima. Aquest dret de caràcter creditici pot cancel·lar-se amb diners o béns, la decisió correspon als hereus. És una branca del dret regida en gran manera pel principi dispositiu, pot efectuar-se de comú acord per part dels hereus i legitimaris la satisfacció amb béns no inclosos en l'herència. En contra de pacte entre les parts no pot realitzar-se. Els béns han de ser de propietat exclusiva i plena, ja que, si no es compleix aquest requisit les persones legitimàries poden decidir entre acceptar-la o renunciar-hi, amb l'exigència de la satisfacció d'acord amb la llei.

Una vegada decidit el sistema d'elecció, la resta de legitimaris poden exigir el pagament de la seva part amb el mateix sistema (art 451.11.2 CCCat). L'exercici per part d'un dels legitimaris d'aquest dret de reclamació no permet apreciar l'exempció de litisconsorci¹² amb relació a la resta dels legitimaris. El dret que ostenta cada legitimari és autònom i independent, amb el qual pot realitzar-se amb total independència de la resta. La Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 3 de setembre de 1992, va establir aquest principi d'autonomia i independència.

En la Sentència dictada pel Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, del 4 de març de 2019, es determina la naturalesa de la legítima com una institució avui dia de dret necessari. Aquesta consideració es té present en l'actualitat, però també es preveu que continuï així en els moments futurs, tot i que la seva essència antiga com a dret d'afecció real sobre els béns de l'herència s'haguí anat perdent amb el pas del temps a causa de les diverses modificacions legals. S'han establert unes garanties immodificables per part del legislador català per assegurar la intangibilitat d'aquesta; aquestes garanties consisteixen en la prohibició d'imposició de condicions o terminis sobre les atribucions realitzades en concepte de legítima. Aquestes atribucions legitimàries, tampoc poden ser gravades com usufructues o altres càrregues. (Cano Fuentes, 2020)

¹¹Procés legal en la qual els hereus legítims d'una persona difunta poden exercir el seu dret a rebre la part corresponent de l'herència.

¹²Situació en la qual diverses persones dintre d'un procediment judicial ocupen la part d'actora o la part demandada. Pot ser a causa de l'existència d'una mateixa pretensió o per l'existència de pretensions connexes.

3. CATEGORIA DELS LEGITIMARIS: DESCENDENTS, PROGENITORS.

3.1: Condició de legitimari

La condició de legitimari és totalment personal a causa d'una relació de parentesc amb el causant, hi ha un vincle existent entre les parts. Aquest vincle és totalment independent al fonament amb el qual es veurà regulada la successió, en el cas que sigui testamentaria¹³, intestada¹⁴ o contractual.¹⁵ La llegítima com s'han mencionat en altres apartats, té un caràcter individual, com a dret de cada legitimari i no de manera conjunta amb la resta. Al no ser conjunta ni en tot el seu abast, es diferencia en un altre aspecte més de la resta del territori, com és el cas d'Aragó amb la meitat o part de l'herència o un terç de millora del Codi Civil Espanyol.

L'article 451-6 del Codi Civil Català, defineix quines són les persones que s'han de considerar com a legitimaris per a la determinació de l'import de les legítimes. Es consideren legitimaris, les persones que són hereus, els que han renunciat a la mateixa i els desheretats justament com els declarats indigne de succeir. En canvi, no es consideren legitimaris les persones absents o els premorts, a excepció, que siguin els anteriorment mencionats representats pels seus descendents.

Les atribucions testamentàries de la legítima es troben estipulades en els articles 451-3 i 451-4 del llibre quart del Codi Civil de Catalunya. El primer dels articles fa referència a l'atribució que se'ls dona als descendents, a tots els fills del causant per parts iguals entre ells. Això es porta a terme a conseqüència de l'aplicació del principi d'equiparació dels efectes de la filiació amb independència de les característiques de la filiació (adoptiva, matrimonial o no matrimonial) i necessitats de cadascun dels fills. En el suposat cas de la mort d'algun dels cridats, en primer lloc, pel causant, seran legitimaris els seus descendents.

¹³Distribució de la propietat segons les disposicions específiques que estan estipulades en el testament de la persona difunta.

¹⁴Persona que no deixa en el moment de la seva mort un testament vàlid o quan aquest no cobreix la totalitat de la seva propietat. En aquest cas les lleis de successió intestada del país o estat determinaran la seva distribució.

¹⁵Persones que determinen uns acords contractuals específics sobre la distribució de la seva propietat en el moment de la seva mort, un exemple són els acords de fideïcomís o els contractes de supervivència. Sobre els trets fonamentals que defineixen la qualitat de legitimari. CASANOVAS MUSSONS, Anna (2003) "*La qualitat personal de legitimari*", pàg 265-270.

El dret de representació, no s'estén a atribucions patrimonials voluntàries que realitzi el causant en el seu testament sinó exclusivament al dret de la legítima.

En canvi, en l'article 451-4 s'atribueix potestat als progenitors, als pares del causant. Cal fer incís al fet que si el causant tingués descendents, però aquests han sigut desheretats justament, o declarats indignes segons l'article 451-4, els progenitors no tindran dret a la legítima. Si el fill va morir abans que el causant, els seus ascendents si tenen aquest dret a la legítima reconegut. El dret de representació amb els progenitors és exclòs, per tant, si mor un d'ells l'única persona que serà legitimària serà el supervivent.

3.2. Atribució i adquisició de la legítima

L'atribució és el procediment pel qual el causant, de manera voluntària, disposa a favor de tots els legitimaris el valor patrimonial que la llegítima consisteix. En un suposat cas que el legitimari repudies el seu títol d'hereu s'entén que també rebutja al seu títol com a legitimari.

Segons l'article 451-1 CCCat, la llegítima pot atribuir-se a títol d'institució hereditària, llegat, atribució particular, donació o qualsevol altre forma. L'atribució a títol d'hereu, suposa que en la figura d'aquest successor concorre la figura de legitimari i la figura de títol voluntari d'hereu. Aquesta situació no suposa l'absorció d'una per part de l'altre.

En el cas del llegat, hi ha tres modalitats pel pagament de la llegítima (art 451-17 CCCat). La primera d'elles és el llegat en diners, un llegat d'una quantitat determinada de diners. Pot existir aquest tipus de llegat tot i que en l'herència no existeixi metàl·lic, en aquest cas l'hereu, està obligat al pagament del llegat en metàl·lic. La segona és el llegat de béns hereditaris, s'ha fet incís d'aquest aspecte en l'apartat anterior, consisteix en el fet que els béns siguin lliures, plens i de lliure propietat per part del causant. El següent dels llegats és el simple, s'utilitza l'expressió "allò que per la llegítima correspongui" és el més habitual a la pràctica, ja que no s'indica amb quina mena de béns s'ha de pagar la part de la llegítima i queda en mans de l'hereu la seva determinació.¹⁶

¹⁶ Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, de 13 de juny de 2017 RJ:422/2017.

Les donacions poden ser imputables a la llegítima (art 451-8.2 CCCat), pel fet que el donatari és legitimari del donant en morir aquest o poden ser donacions realitzades en concepte de llegítima (art 451.8.1 CCCat). El donant té en consideració la seva futura condició de legitimari i les atorga per aquesta mateixa raó. En no tant reconeixement, hi ha la donació per causa de mort (art 451-8.2 CCCat) , són adients pel compliment de l'obligació d'atribuir la llegítima. En l'article 451.1.1 CCCat es preveu la forma d'atribució de la llegítima a partir d'atribucions particulars en pactes successoris. Com a regla general, aquestes atribucions seran una donació atorgada en els pactes successoris en concepte de donació per causa de matrimoni o en concepte de llegítima, qualsevol d'aquestes atribucions s'haurà d'imputar a la llegítima.¹⁷

Hem parlat de l'atribució de la llegítima, però per poder tancar aquest apartat és necessari fer menció a l'adquisició de la llegítima. La llegítima es presumeix acceptada mentre no sigui renunciada d'una manera pura i simple segons l'article 451-2.2 CCCat. No requereix per la seva acceptació un acte exprés i es contempla el *ius transmissionis*¹⁸ en el suposat cas que el legitimari que moris sense haver exercit el seu dret de crèdit dintre de la llegítima.

¹⁷CÁCERES, SEVILLA Francisco (2022b, agosto 10). “Prescripción de la acción de reducción de una donación por inoficiosa”. Mundo Juridico.

¹⁸La resolució del 23 de juny de 1986 de la Direcció General dels Registres i del Notariat va assenyalar que "entre els béns, drets i accions que integren l'herència, es troba el “*ius transmissionis*”

4.DESHERETAMENT PER MANCA DE RELACIÓ FAMILIAR

En l'article 451-17.2 del CCCat, s'estableixen les diferents causes de desheretament, les causes de desheretament considerades són les següents:

- a) Les causes d'indignitat que estableix l'article 412-3.
- b) La denegació d'aliments al testador o al seu cònjuge o convivent en parella estable, o als ascendents o descendents del testador, en els casos en què hi ha l'obligació legal de prestar-los-en.
- c) El maltractament greu al testador, al seu cònjuge o convivent en parella estable, o als ascendents o descendents del testador.
- d) La suspensió o la privació de la potestat que corresponia al progenitor legitimari sobre el fill causant o de la que corresponia al fill legitimari sobre un net del causant, en ambdós casos per causa imputable a la persona suspesa o privada de la potestat.
- e) L'absència manifesta i continuada de relació familiar entre el causant i el legitimari, si és per una causa exclusivament imputable al legitimari.

De totes les causes mencionades en l'article anterior, ens centrarem en l'apartat segon lletra E, la qual literalment dicta: "l'absència manifesta i continuada de relació familiar entre el causant i el legitimari, si és per una causa exclusivament imputable al legitimari". Aquest fet determinant, a causa de la seva dificultat probatòria, és una qüestió que ha estat discutida i valorada pels diferents tribunals d'ençà els catorze anys posteriors de l'entrada en vigor del llibre quart del Codi Civil de Catalunya. En el moment de tramitació del llibre quart del Codi Civil Català, tots els grups parlamentaris van considerar de manera positiva la introducció d'aquesta causa com a desheretament. Van considerar que era una de les causes més realistes en la realitat de les relacions familiar en l'actualitat.¹⁹

Aquesta causa de desheretament en els primers tràmits de redacció, va estar articulada de manera diferent . La causa de desheretament per manca de relació familiar es volia considerar com "el trencament manifest i continuat en el temps de la relació familiar entre causant i legitimari, sempre que no sigui per causa exclusivament imputable al causant". Per

¹⁹GARCIA TERUEL Rosa Maria (2023). "Desheretament per absència de relació familiar: la interpretació de les audiències provincial de Barcelona i Tarragona", Materials de les XXII Jornades de Dret de Tossa de Mar, organitzades per l'Institut de Dret privat europeu i comparat de la Universitat de Girona, pàg 278-279.

considerar-se el trencament, ha d'haver existit una relació familiar prèvia, ja que no pot considerar-se existent una relació que mai ha tingut existència. Cal destacar, la no imputabilitat exclusiva al causant, per tant, tant legitimari com causant ha d'haver contribuït amb els seus actes a la creació d'aquesta manca de relació efectiva entre ambdós. En la redacció actual de l'article 451-17.2 e) CCCat, aquesta causa és només imputable al legitimari. Aquesta imputabilitat, no tenia precedents en altres ordenaments jurídics, l'única legislació on s'havia observat aquest supòsit era en el Codi Civil de Louisiana, està exclusivament relacionada amb el vincle familiar existent entre ambdues parts.²⁰

La privació al dret de la llegítima al legitimari per una manca de relació familiar, no pot identificar-se exclusivament amb la falta de convivència entre el causant i el legitimari, les costums ordinàries en la nostra societat, és la no convivència de manera concurrent quan neix el dret a obtenir la llegítima, és molt probable que el fill ja hagi creat el seu nucli familiar propi en aquell moment. La no convivència de manera prèvia en anys anteriors entre ambdues parts, tampoc no pot ser motiu exclusiu i imperatiu del dret a no rebre la llegítima, com observarem en altres apartats del treball, molts fills no ha viscut en etapes de la seva vida com són l'etapa infantil i l'adolescència amb els seus progenitors. En l'actualitat, són molt comuns nuclis familiars en els quals els progenitors estan separats i els fills d'ambdós conviu amb un dels progenitors i la parella actual del seu progenitor, i, per contra, no conviu amb un dels seus progenitors. També com veurem, hi ha els casos en els quals un dels progenitors abandona el nucli familiar i aquesta causa no és únicament imputable al legitimari com estableix l'article 451-17.2 e CCCat. Les desavinences o discussions entre el testador i el legitimari tampoc poden considerar-se causa de desheretament si conviuen dintre de la mateixa casa, ja que és considerat com una situació natural les desavinences dintre de la convivència²¹.

L'anàlisi exhaustiu d'aquest supòsit es realitzarà a partir d'un estudi detallat de les sentències emanades per les diferents Audiències Provincials, específicament les de Barcelona, Lleida i

²⁰GARCIA TERUEL Rosa Maria (2023). *“Desheretament per absència de relació familiar: la interpretació de les audiències provincial de Barcelona i Tarragona”*, Materials de les XXII Jornades de Dret de Tossa de Mar, organitzades per l'Institut de Dret privat europeu i comparat de la Universitat de Girona, pàg 271-273.

²¹ARROYO I AMAYUELAS Esther, FARNÓS AMORÓS Esther (2024). *“Entre el testador abandonado y el legítimo desheredado ¿A quién prefieren los tribunales?”* Indret, pàg 2-32.

Girona. Aquesta investigació es centrarà en diversos aspectes claus, com ara la càrrega de la prova relacionada amb l'existència d'una relació familiar, els terminis considerats representatius per determinar una manca de relació familiar i les interpretacions jurisprudencials en situacions familiars complexes.

Cal destacar que la prova de la manca de relació familiar pot ser una tasca particularment complexa²² i disputada, ja que implica examinar les dinàmiques i les interaccions internes d'una família. Això pot conduir a litigis prolongats i a una certa confusió jurídica, ja que, demostrar de manera clara i inequívoca aquesta manca de relació pot ser un repte per a les parts involucrades.

A través d'aquesta investigació exhaustiva, s'intenta no només entendre el marc legal i jurisprudencial que regula aquesta matèria, sinó també identificar tendències i pràctiques comunes utilitzades pels tribunals en la resolució de conflictes relacionats amb el desheretament i la manca de relació familiar. Així, es pretén proporcionar una guia més clara i informada per a les persones involucrades en aquests tipus de situacions.

²²GAGO SIMARRO Clara, ANTUÑA GARCÍA, Pablo (2021). “*La ausencia de relación familiar: ¿justa causa de desheredación de hijos o descendientes?*” Revista Crítica de Derecho Inmobiliario, pàg 1208-1240.

5- ANÀLISI DE L'ARTICLE 451-17.2 E), A QUI CORRESPON LA CÀRREGA DE LA PROVA?

Aquesta manca de relació familiar, segons la jurisprudència del nostre país i l'article 217 de la llei d'Enjudiciament Civil, és exclusivament imputable la prova al legitimari. A continuació s'analitzaran diverses sentències de com s'ha procedit a aquesta determinació de la prova en diverses situacions on s'al·lega aquesta manca de relació familiar.

Una de les primeres resolucions judicials per part de l'Audiència Provincial de Barcelona amb bastant transcendència jurisprudencial, va ser la sentència 37/2014 de 13 de febrer de 2014²³. En aquest cas, va interposar-se un recurs d'apel·lació al·legant l'errònia valoració de la prova contra la sentència dictada el 27 de març de 2012 del jutjat de primera instància número 1 del Prat del Llobregat. La causa de desheretament, no pot produir l'efecte de negar el dret a la legítima de la part actora en aquesta sentència. En aquest cas, la difunta, va ser desatesa en diverses "ocasions" per la seva filla, aquestes declaracions van ser comunicades per certs testimonis. En canvi, els testimonis aportats per la part actora, van argumentar que la seva filla en diverses ocasions va posar-se en contacte amb els serveis socials, mantenien una relació pacífica i cordial i en diverses ocasions la filla havia estat vivint amb la mare difunta. Diversos veïns van ratificar les declaracions donades pels testimonis de la part actora.

En aquesta resolució, per considerar-se una manca de relació familiar és necessari dos elements: primerament, l'absència de relació familiar ha de ser manifesta i continuada, per tant, aquesta inexistència de relació ha de ser coneguda i no pot considerar-se d'un dia en particular sinó en un període llarg de temps. El segon dels elements, consisteix en el fet que és imputable exclusivament al legitimari la manca de relació familiar.

En conclusió, el causant no ha d'haver sigut el motiu de l'allunyament entre les dues parts dintre de la relació familiar. Per la consideració del tribunal com a verídics els elements anteriorment mencionats, han d'estar raspallats per un conjunt de proves que determinin la veracitat de la situació. Finalment, segons els dos preceptes determinants anteriorment, el tribunal va determinar la inexistència de causa de desheretament per manca de relació familiar, ja que en aquest supòsit, no es tracta d'una separació continuada i manifesta entre les

²³SAP Barcelona 1280/2014

parts, ni tampoc pot determinar-se que la legitimaria deixes en alguna ocasió a la mare difunta de manera maliciosa. L'última de les consideracions va poder-se determinar, a conseqüència de les proves aportades per la filla de la causant, l'obligatorietat a demostrar la falsedat de les declaracions donades per la seva mare en el testament. El conjunt de declaracions donades tant pels veïns de la causant, com per diversos familiars que mantenien relació ambdues parts va ser l'element clau d'aquesta causa probatòria.

La Sentència de l'audiència provincial de Barcelona de 29 de gener de 2014,²⁴ va ser fruit de la imposició del recurs de cassació contra la sentència del Jutjat de Primera Instància número de 5 de Vic, del 18 de novembre de 2011. Es planteja un altre cas en el qual, la manca de relació familiar es basava en la no convivència per part dels fills amb el pare, també en no mantenir una relació efectiva amb el causant ni assistir al seu enterrament. L'element clau en més èmfasis en aquest cas, és l'apreciació amb certa discrecionalitat de la concurrència d'aquesta causa per part del jutge. El jutge ha d'aplicar el principi general del dret "odiosa sunt restringenda"²⁵, amb l'aplicació d'aquest principi s'evita l'eliminació de tot el sistema legitimari establert dels hereus a favors dels fills i filles. Aquest cas augmenta la seva veritable rellevància, ja que, la persona que va morir tenia una veritable relació efectiva amb els seus nets per part de fill, en canvi, amb els fills de la seva filla, no tenia una veritable relació efectiva. En el moment de l'obertura de testament, el desheretament es va produir dels dos fills, tot i l'existència efectiva de relació amb un dels fills, causant una gran confusió. Finalment, en aquesta sentència va tornar a determinar-se que la responsabilitat d'acreditar la prova del desheretament només és responsabilitat dels legitimaris. Els testimonis aportats per les parts, van acreditar la no existent distància entre els hereus i el difunt i el tribunal va acordar estimar el recurs d'apel·lació imposat per les parts i va determinar la inexistència de la causa de desheretament per manca de relació familiar entre el legitimari i el causant.

Aquesta imputabilitat de la prova al legitimari, és un fet amb controvèrsia, ja que la manca de relació entre ambdues parts pot ser a causa de múltiples motius al·legats per les dues parts. Els mitjans de prova per acreditar-se aquesta manca de relació ha de ser els admissibles en dret, mitjançant aquestes proves s'haurà de demostrar si concorre o no aquesta causa de desheretament entre les parts. No poden establir-se criteris generals sobre l'admissibilitat de

²⁴SAP Barcelona 1672/2014

²⁵Aforisme pel qual es prohibeix la interpretació restrictiva o desfavorable de la llei i es permet, en canvi, la interpretació extensiva quan és favorable i beneficiosa.

les proves, ja que serà necessari l'anàlisi de cada cas concret per determinar els mitjans més adients a la situació. La majoria dels litigis presentats davant de situacions com les anteriorment mencionades, s'han utilitzat mitjans de prova acreditatius per deixar constància per part del legitimari de l'evident existència de relació familiar.

En la Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona del 28 de desembre de 2017²⁶ va considerar-se com a mitjans de prova fotografies entre el progenitor i el legitimari amb consideració de testimoni gràfic de qualsevol situació o esdeveniment familiar. L'existència de comunicacions postals, telefòniques o de mitjans electrònics entre ambdues parts. També el registre de visites en centres mèdics o residencials en el cas que els progenitors residissin en aquests llocs. La presència de testimonis en el procediment judicial com poden ser veïns de l'immoble de la persona causant o amics poden ajudar al coneixement de la situació familiar acreditada per part del legitimari.

En la sentència de l'Audiència Provincial de Girona, del 8 de febrer de 2017,²⁷ va haver-hi un cas controvertit amb relació a l'article 451-17.2 e CCCat. La càrrega de la prova de l'absència manifesta i continuada de relació familiar entre legitimaris i progenitors correspon als legitimaris conforme amb els que s'ha anat determinant anteriorment. La causa que s'imputava als legitimaris, consistia en el període de dos anys que van transcorre en els quals, la progenitora no va poder parlar amb els seus fills. A partir de les declaracions donades per testimonis molt propers a la causant, aquesta manca de relació no va ser manifesta ni continuada, sinó que va ser puntual i de manera circumstancial a conseqüència que la difunta va viure durant els seus últims dos anys de vida amb un dels fills. Aquest fill mencionat anteriorment, va impedir amb tots els mitjans possibles la relació de la seva mare amb els seus altres dos germans, els quals en èpoques anteriors també havien viscut amb ella. El fill que convivia amb la mare, va tenir gran influència en les decisions preses en els documents de la difunta i per conseqüència en la decisió que va prendre la mateixa en el seu testament. Va provar-se tota aquesta informació a conseqüència de les declaracions donades per diversos testimonis, com és el cas de la germana de la difunta, la qual va tenir coneixement per part de ser germana de les ganes que tenia de poder tornar a veure els seus fills, els quals feia un període de dos anys que no veia.

²⁶ SAP Barcelona 13928/2017

²⁷SAP Girona 77/2017

En la sentència de l'Audiència Provincial de Girona (Secció Primera) de 28 de desembre de 2017²⁸, va considerar-se injusta la causa de desheretament per manca de relació familiar a causa de la falta d'acreditació per part de l'hereva que la falta de relació fos provocada. Es determina que la prova practicada no acredita la raó per la qual la mare i la filla van deixar de tenir relació familiar, per tant, no es pot acreditar que aquests fets sigui exclusivament imputable a la legitimària. Les úniques proves aportades durant el procés judicial, la declaració de la pròpia demandada i la dels seus fills, cap d'elles no determinaven els motius ni la raó del distanciament entre la mare ni la filla fos exclusivament imputable a la legitimària desheretada.

En la sentència de l'Audiència Provincial de Lleida (Secció segona) de 19 de maig de 2020²⁹, també va declarar-se aquesta causa de desheretament injust a causa de la falta d'acreditació per part de l'hereva . El tribunal s'haurà de basar en les proves que siguin prou indicadores de la inexistència de vincle entre les parts i que la falta de relació sigui exclusivament imputable al legitimari que encara suposa una dificultat més probatòria segons el que estableix la Sentència de l'Audiència Provincial de Girona (Secció primera) de 14 de setembre de 2020.

Segons les paraules de Joan-Maria Raduà Hostench³⁰, la càrrega de la prova és un element molt litigiós. Tenint en compte que la càrrega de la prova recaurà en l'hereu, seria convenient que en vida del causant s'anés preparant la prova. Cal fer menció a la Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona de 13 de febrer de 2014, la qual determina que seria necessari que els federataris públics, en atorgar el testament invocant aquesta causa de desheretament per manca de relació familiar, no es limitessin a citar literalment la causa sinó que sol·licitessin al testador una major explicació o raonament amb la finalitat d'evitar situacions injustes i facilitar la funció de comprensió d'aquesta causa de desheretament entre les parts.

²⁸SAP Girona 1077/2017

²⁹SAP Lleida 322/2020

³⁰RADUÀ HOSTENCH, Joan.-Maria. (2021). *“El desheretament per manca de relació familiar”*. Revista de l'il·lustre col·legi de l'advocacia de Barcelona, Núm. 335 · Juny/Juliol 2021, pàg 18-20.

6. TERMINIS REPRESENTATIUS PER LA CONSIDERACIÓ DE LA MANCA DE RELACIÓ FAMILIAR

L'àmbit temporal per la consideració d'una relació familiar com inexistent, és un element molt subjectiu d'analitzar. En alguns supòsits plantejats un període curt en el temps en la relació familiar, pot suposar una manca de relació efectiva entre les parts a conseqüència del tipus de relació mantinguda entre les mateixes, en canvi, en altres situacions familiars, un període extens, temporalment parlant, no suposa una manca de relació familiar per la característica relació mantinguda entre les dues parts des de sempre, com pot ser una relació distant.

En aquest apartat, s'analitzarà l'opinió de la jurisprudència catalana en la interpretació del termini "correcte" per considerar aquesta manca de relació familiar. En aquest sentit, la sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona del 19 de maig de 2016 ³¹es relata la manca de relació familiar entre el causant i el seu fill a conseqüència de l'inici d'una relació sentimental del causant. Aquesta manca de relació entre les parts va ser manifesta, però no gaire extensa en el temps, des del moment que els vincles familiars van anar desapareixent progressivament entre les parts fins al moment de la mort del causant, l'any 2009, van transcórrer un període de dos anys. Cal recalcar, la gran diferència de relació familiar que van anar adquirint de manera progressiva les dues parts, ja que sempre havien tingut una relació molt efectiva i notòria. El coneixement d'aquest conflicte familiar era conegut per altres familiars i treballadors de l'empresa familiar, a causa del malestar que li provocava al causant la situació. Finalment, tot i el fill assistir els últims dies de vida del seu pare a l'hospital, no es va tenir coneixement de cap intent de reconciliació entre les dues parts abans de la mort del causant. L'acció imposada pel legitimari no va ser estimada pel tribunal, ja que va considerar que realment s'estava aplicant de manera correcta l'article 451-17.2 e) CCCAT, pel fet que no existia una verdadera relació familiar entre les parts tot i la presència en els previs dies a la mort del causant. La part actora en cap moment ha al·legat cap prova sobre el veritable reconciliament entre les mateixes.

³¹AC2016\1572 ECLI:ES:APB:2016:7748

La SAP de Barcelona del 30 d'abril de 2014,³² plasma un criteri jurisprudencial en base a la consideració del termini correcte. La relació entre el causant i el legitimari ha de ser inexistent, els camins de les seves vides han hagut de desenvolupar-se des de la distància, si no, no es pot provar una verdadera manca de relació familiar. El termini de separació no pot considerar-se en una interrupció temporal espontània en el temps a causa de raons professionals, educatives o d'altres circumstàncies, sinó que ha de ser manifesta i ser coneguda per terceres persones aquesta situació. El termini considerat manifest per la consideració de manca de relació familiar, segons la doctrina judicial, ha de tenir aquest període una suficient entitat i permanència, no poden considerar-se uns pocs mesos. A partir del transcurs de dos anys³³, segons el cas concret i els vincles existents prèviament entre les parts, segons l'Audiència Provincial de Barcelona, ja es considera absència de relació familiar.

En la Sentència de l'Audiència Provincial de Lleida de l'1 de juliol del 2021,³⁴ va determinar-se el termini de temps considerat rellevant per atribuir aquesta manca de relació familiar. El termini és el compres immediatament anterior a declarar-se pel testador el seu acte d'última voluntat de voler desheretar als legitimaris corresponents i la pertinent circumstància ha de mantenir-se fins al moment de la seva mort. En el cas d'aquesta sentència, el vincle familiar entre el progenitor i la seva filla s'havia vist distanciat des de feia molts anys, però va haver-hi diferents intents per part del progenitor de poder restablir el vincle. La intenció del progenitor, era coneguda per terceres i per la legitimària en qüestió, la qual no estava d'acord i no volia que es produís aquesta recuperació dels vincles familiars.

En la sentència de l'Audiència Provincial de Girona (Secció 2^a) del 20 de febrer del 2017,³⁵ hi ha hagut un cas de causa de desheretament per manca de relació familiar a conseqüència del no contacte per part de dos fills amb la seva progenitora. La progenitora, tenia tres fills, un dels quals vivia amb ella i no va ser desheretat. Els altres dos, van ser-ho sobre la base de l'article 451-17.2 e CCCat. Es va tenir coneixement de les impossibilitats plasmades pel seu

³² SAP Barcelona 3359/2014

³³GARCIA TERUEL Rosa Maria (2023). *“Desheretament per absència de relació familiar: la interpretació de les audiències provincial de Barcelona i Tarragona”*, Materials de les XXII Jornades de Dret de Tossa de Mar, organitzades per l'Institut de Dret privat europeu i comparat de la Universitat de Girona, pàg 982-984.

³⁴ JUR\2021\276682- ECLI:ES:APL:2021:512

³⁵ SAP Girona 77/2017

fill convivent envers els altres perquè volien veure a la seva mare. En repetides ocasions els dos altres germans van amenaçar en avisar als mossos si el seu altre germà no els deixava veure a la seva mare. Els dos germans, pel testimoni donat per la germana de la progenitora, tenien informació de l'estat de salut de la seva mare i de fet la difunta, just abans de morir només feia que demanar al seu altre fill la visita dels dos legitimaris desheretats. En aquest cas, tot i la ruptura de vincles familiars per part dels legitimaris per un període de dos anys, no es considera manca de relació familiar a conseqüència de les circumstàncies que s'han produït a l'entorn.

Entenent la complexitat i la variabilitat de les situacions familiars, així com la naturalesa canviant de les relacions interpersonals, és fonamental reconèixer que la determinació del període considerat rellevant per al desheretament a causa d'una manca de relació pot dependre de diversos factors específics en cada cas individual.

Com he mencionat anteriorment, l'existència d'una relació familiar prèvia entre les parts és crucial per avaluar com ha evolucionat aquesta relació fins a considerar-se una manca de relació familiar evident. En molts casos, els tribunals consideren un període d'almenys dos anys sense comunicació entre les parts com un indicador significatiu d'una manca de relació familiar, especialment si aquest distanciament és atribuïble a la negligència o la negativa deliberada de l'hereu legítim de mantenir vincles amb el testador.

No obstant això, és important destacar que no hi ha una regla estricta i uniforme en tots els casos, ja que cada situació familiar és única i pot requerir una anàlisi detallada de les circumstàncies específiques. En alguns casos, especialment aquells en què la relació prèvia entre les parts ha estat tumultuosa o marcada per conflictes, els tribunals poden considerar períodes de manca de relació familiar més llargs abans de justificar el desheretament.

Mitjançant una revisió exhaustiva de la jurisprudència i precedents legals, es pot observar una certa tendència cap a la consideració d'un període al voltant de dos anys com a punt de referència inicial per determinar la manca de relació familiar. No obstant això, això no és una regla inflexible i pot variar segons les circumstàncies particulars de cada cas.

En resum, tot i que existeixen certs criteris generals que els tribunals poden considerar en avaluar la manca de relació familiar per a la consideració d'un desheretament, la decisió final

dependrà en última instància d'una avaluació completa de tots els factors rellevants en el context específic de cada cas individual.

7. INTERPRETACIONS JURISPRUDENCIALS EN SITUACIONS FAMILIARS COMPLEXES

7.1- Crisis matrimonials

En l'àmbit legal, el dret sobre la família aborda una gran gamma de relacions i conflictes com hem pogut observar al llarg del treball. L'evolució de les normes socials i culturals, ha suposat una diversitat d'estructures familiars i en conseqüència, el marc legal, s'ha hagut d'anar adaptant a les noves necessitats de la societat.

Les crisis dintre del nucli familiar, són una de les causes prèvies més concurrents de desheretament per manca de relació familiar, moltes d'aquestes conseqüències provoquen el desheretament del legitimari menor d'edat en aquell temps. No pot imputar-se la responsabilitat de la situació al fill menor d'edat. El responsable de continuar mantenint el nucli familiar unit en la mesura del possible és del progenitor, no del menor.

L'anteriorment mencionat, es troba articulat en la resolució del 25 d'abril del 2017 de l'AP de Barcelona³⁶, en la qual va imposar-se un recurs d'apel·lació pel fill del causant amb relació al desheretament realitzat pel seu pare en el testament al·legant l'article 451-17.2 e) CCCat. En aquest supòsit, el causant va abandonar a la seva dona i el seu fill quan aquest tenia l'edat de dos anys, a partir d'aquell moment el pare no es va fer càrrec ni de manera econòmica ni de manera sentimental. Quan el fill va arribar a la majoria d'edat, va ser ell qui va intentar posar-se amb contacte amb el pare per establir un vincle familiar tot i el dolor provocat per ell en els darrers anys. Van iniciar un vincle familiar de manera progressiva, tenien visites amb bastant intensitat, el fill va visitar al pare a l'hospital en els últims dies de vida del mateix. En el testament, que va ser redactat dies abans de la mort d'aquest, va deheredar-se el fill al·legant l'article 451-17.2 e) CCCat. Finalment, va considerar-se segons l'article 451-21 del CCCat un desheretament injust, el causant i el fill havien tornat a tenir una relació familiar efectiva amb el pas dels anys i la culpa del distanciament entre ambdues parts no pot ser imputable al legitimari, ja que, va ser el causant el qual va abandonar el nucli familiar a la curta edat de dos anys del fill. L'absència és continuada en un cert període de temps, però no és una causa imputable a l'actor, la sentència va establir que l'actor tenia dret a la seva part de legítima.

³⁶JUR\2017\267047

La resolució adoptada per l'Audiència Provincial de Lleida de l'1 de juliol de 2021³⁷, va concloure que en la ruptura dels deures familiar bàsics, en el cas de l'abandonament del nucli familiar per part d'un dels progenitors, és incorrecte moralment, ja que, aquests ostentant una responsabilitat preeminent respecte els legitimaris durant el període de minoria d'edat dels mateixos, la denominada responsabilitat parental. Aquesta situació relatada, s'inverteix en els darrers anys de vida dels progenitors, en aquest període de temps mencionat, és responsabilitat dels legitimaris la protecció real i efectiva dels progenitors. Aquest concepte és considerat un element del sentit de justícia. Per tant, en aquelles relacions familiars que per certs motius s'han tallat el vincles en un temps molt inicial de la vida dels legitimaris i anys després el progenitor intenta per tots els mitjans poder reunir el vincles i els legitimaris s'oposen de manera contundent si es considera un desheretament per manca de relació familiar conforme el que estableix l'article 451-17.2 e) del CCCat.

En la Sentència de l'Audiència Provincial de Girona del 14 de maig de 2015³⁸, plasma un altre cas de manca de relació familiar a conseqüència d'una ruptura matrimonial. A conseqüència d'aquesta ruptura, es va produir el divorci dels pares de les desheretades. La difunta, en el seu testament va fer constar aquesta manca de relació familiar amb les seves filles i les seves netes. En el cas de les filles no es va qüestionar la injustícia de desheretament, però en les netes sí, perquè la manca de relació entre les netes i la seva àvia des de l'any 2007 no és per decisió lliure d'aquestes. En el moment de l'atorgament del testament, les netes tenien uns sis anys i l'altre cinc anys, per tant, no se'ls pot imputar aquesta manca de relació familiar, ja que seria imputable a la progenitora de les netes, la filla de la causant desheretada.

Podem concloure que en el cas de les crisis matrimonials i els consegüents desheretaments per manca de relació familiar cal analitzar el cas amb concreció i depenent dels fets produïts per part dels difunts en els seus moments de vida pot considerar-se injust el desheretament. Per contra, també pot donar-se el cas de tot i l'intent per part dels progenitors de tornar a establir els vincles familiars i la no intenció per part dels legitimaris, pot considerar-se totalment legítim el desheretament d'aquests.

³⁷JUR\2021\276682

³⁸SAP Girona, 2^a, 14.05.2015

7.2- Relacions familiars de caire econòmic

En aquest apartat, s'analitza aquelles relacions familiars de certa complexitat en les quals la seva principal característica és l'element econòmic entre les parts.

En la Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona de 18 de setembre de 2020³⁹, va articular-se una causa de desheretament per manca de relació familiar entre un pare i el seu fill. En aquest cas, la prova aportada a l'inici no tenia el component de donar conformitat de la inexistència de relació entre les parts, però un dels elements que va servir per determinar l'injust desheretament va ser el component econòmic. Dies previs a la mort del difunt, el mateix, va realitzar transferències econòmiques al seu fill desheretat. Entre aquests, es tenia un vincle empresarial a conseqüència d'una empresa que el legitimari tenia participacions i el pare era el principal soci. Amb el fet de tenir coneixement de les transferències portades a terme es pot donar a entendre que entre els mateixos existia un vincle i la causa de desheretament era totalment injusta.

En canvi, la Sentència de l'Audiència provincial de Lleida (Secció segona) de 24 de febrer de 2014⁴⁰, a causa de la separació dels progenitors i l'impagament del progenitor de la pensió d'aliments a la filla va ser demandat. L'actitud de la filla havia estat de distanciament amb el progenitor tot i arribar a la majoria d'edat. El progenitor va intentar establir una mediació amb la mateixa la qual no va tenir fruits per part de la filla. L'audiència va tenir en consideració l'actitud de la filla però no des d'un punt negatiu en la seva totalitat, ja que, l'actitud de la filla era a conseqüència del tracte del seu progenitor en el seu passat i respecte per part del mateix de no contribuir en les seves obligacions econòmiques amb aquesta. Per tant, la situació entre els mateixos era considerable d'una manca de relació familiar però no podia exclusivament ser imputable a la legitimària.

Les situacions de complexitat a conseqüència d'element econòmic tenen gran transcendència en la jurisprudència. S'ha d'analitzar cada situació de manera individual per poder determinar si existeix una relació familiar o no. En el cas de la SAP de Barcelona analitzada, podem determinar un vincle econòmic entre els mateixos. Aquest element no és exclusivament determinant d'una veritable relació efectiva entre les parts, però el que ens dona coneixement

³⁹SAP Barcelona 8758/2020 - ECLI:ES:APB:2020:8758

⁴⁰ SAP Lleida 725/2014

d'un vincle entre aquests. Per tant, la manca d'una relació familiar entre les parts no pot determinar-se amb imperativitat. En canvi, en el cas de la Sentència de Lleida el vincle existent entre les parts no hi era, però el motiu pel qual no existia no era exclusivament imputable a la mateixa legitimària a conseqüència de la conducta del progenitor.

7.3- L'adopció

L'adopció pot crear confusió en l'àmbit successori i les diferents causes de desheretament com hem observat en l'exposició del marc teòric de la llegítima. El concepte adoptiu dintre de la successió ha tingut una evolució de certa transcendència en el moment que es va produir la introducció del llibre quart del Codi Civil Català relatiu a les successions. Abans de l'entrada en vigor d'aquest, per a considerar un fill adoptiu amb els mateixos drets que un fill biològic era necessària la plena adopció.⁴¹

En l'actualitat i amb la introducció del llibre quart, la legislació ha equiparat amb drets i obligacions als fills adoptius com als fills biològics, també en el cas de les adopcions simples. Segons el que estableix l'article 443.1.1 del CCCat, es parteix del principi de plena equiparació entre el parentesc biològic i adoptiu en matèria successòria. La persona adoptada i els seus descendents, adquireixen els plens drets successoris en l'herència i es produeix la integració total de la persona adoptada en la família adoptiva i en les conseqüents normes de successions. Per tant, el vincle de drets successoris entre la persona adoptada i els seus familiars d'origen, s'extingeix a excepció del que determinen un seguit de supòsits excepcionals previstos en els articles 443-2, i 443-4 del CCCat.

Aquests supòsits excepcionals determinen que en el cas d'adopció de fills del cònjuge o de la persona amb qui l'adoptant conviu en relació de parella amb caràcter estable, els fills adoptius i els ascendents del progenitor d'origen substituït per l'adopció conserven el dret a succeir-se abintestat. En els casos d'adopció que regulen els articles 443-2 i 443-3, els germans per naturalesa conserven el dret de succeir-se abintestat entre si.

⁴¹Ortiz (2023) "L'adopció plena no estableix cap diferenciació entre l'adopció i la filiació natural, tots dos posseeixen els mateixos drets. Per contra, la simple, el fill adoptat es converteix en fill legítim de la família adoptiva, però els seus drets i obligacions són limitats, no podrà heretar de cap ascendent que no siguin els seus pares".

Per l'aplicació de manera correcta d'aquests supòsits excepcionals, és requisits que tot i que s'haguí produït l'adopció, la persona adoptada encara mantinguin un vincle o tracte amb la seva família d'origen. En el cas contrari, aquests drets successoris desapareixen si la persona adoptada no ha mantingut un vincle familiar amb la seva família d'origen, sent la convivència entre les parts i el tracte familiar entre les mateixes la base de tot.⁴²

Amb el principi de plena equiparació entre els fills biològics i els adoptius, les causes de desheretament són les mateixes per ambdós casos. En el cas d'una manca de relació familiar, el fill adoptiu pot estar privat de rebre el seu dret a llegítima que per llei té reconegut.

⁴²En la Sentència del Tribunal Suprem de 29 de setembre de 2006, número 902/2006, es va reconèixer aquesta condició de legitimària amb el principi de plena equiparació amb els fills biològics del causant.

8. EL PERDO I LA RECONCILIACIÓ

La causa de desheretament per manca de relació familiar, és un acte personalíssim portat a terme pel causant en l'establiment de les seves últimes voluntats, a l'igual, que també pot produir-se el perdó o reconciliació entre aquests. En el cas que s'establis el perdó entre ambdues part i acordessin finalitzar amb la manca de relació, pot realitzar-se la revocació del desheretament mitjançant l'atorgament d'un nou testament. En l'article 451-19 del CCCat s'estableixen els requisits pel perdó o reconciliació entre el causant i legitimari. En el cas de la reconciliació del causant amb el legitimari que ha incorregut en una causa de desheretament, la condició és que siguin per actes ineludibles i el perdó sigui establert escriptura pública. Aquest fet, deixa sense efectes el desheretament. Aquests efectes es produeix tant si la reconciliació o el perdó són anteriors al desheretament com si són posteriors. La reconciliació i el perdó són actes irrevocables.

En el cas, que es produeixi el fet que desencadena amb el desheretament i el causant es reconcilia amb el legitimari perdonant-lo el desheretament perd el sentit i la força legal⁴³. En canvi, en el cas de la reconciliació sigui anterior al desheretament, la llei considera que impedeixen que el testador canviï d'idea i ja no podrà desheretar el legitimari perquè tant el perdó com la reconciliació són irrevocables. El marc teòric és de fàcil comprensió, el problema radica en el moment de desenvolupar tots aquests elements en la pràctica. En la pràctica, resulta de certa complexitat, poder acreditar la reconciliació entre les dues parts, ja que la mateixa no exigeix una forma determinada, sinó que siguin per actes indubtables⁴⁴.

En el cas del perdó, és un acte unilateral del causant que pot ser de manera expressa o tàcita.

La manera expressa consisteix a deixar constància en una escriptura pública com seria un testament tot i la revocació d'aquest. La manera tàcita s'accepta sempre que es desprengui d'una escriptura pública, el testador amb posterioritat a les conductes que provoquen el desheretament, atorga testament sense desheretar el legitimari o li fa una donació⁴⁵

⁴³RADUÀ HOSTENCH, Joan.-Maria. (2018). *"Conflictos amb la llegítima: Preterició i desheretament."* Revista Catalana de Dret Privat, 19, pàg 1-36

⁴⁴Aquests actes han de demostrar la veritable relació efectiva entre el causant i el legitimari envers la seva relació en una escriptura pública com és un testament, tot i que es revoqui el mateix.

⁴⁵MEDINA ORTIZ Jordi., GABARRÓ I SANS, Meritxell., & FRANCO MANJÓN, Raquel. (2016). *"Desheretament per manca de relació: Anàlisi jurisprudencial."* Revista Jurídica Catalunya, pàg 1-12.

9. CONCLUSIONS

La causa de desheretament analitzada al llarg del treball, reflecteix la importància del sistema successori en la nostra vida d'una manera directa o indirecta. La importància ve determinada per l'ús que es fan de les previsions legislatives associades amb el sistema successori en algun moment de la vida de totes les persones.

La legítima va provocar un gran debat en el moment de la redacció del Codi Civil de 1889 i en el moment de la redacció de la Compilació de Dret civil català l'any 1960, antecessora de l'actual Codi Civil Català a causa del enfrontament de certes posicions. Algunes d'elles defensaven la seva eliminació en el nostre cos legislatiu i, per contra, altres estaven d'acord amb l'existència d'aquesta. Les persones que no estaven d'acord la determinaven com una limitació a la llibertat de disposar del testador, però aquesta argumentació no es pot considerar com a verídica, ja que la llegítima és un dret de crèdit que pot exercitar el legitimari contra l'hereu.

En relació amb l'anterior mencionat, el desheretament no consisteix en una privació de l'herència, sinó que priva a adquirir el dret de crèdit sobre l'herència que la llei reconeix. Les causes de desheretament estan articulades en l'article 451-17 del Codi Civil Català i per la consideració d'aquestes és necessari el compliment d'uns requisits formals.

Aquesta causa de desheretament analitzada i prevista en l'article 451-17.2 e), no és molt coneguda en la nostra societat, la majoria de la població predetermina el dret adquirir la legítima amb independència de la relació que hi ha hagut amb el causant, fet pel qual causa gran transcendència aquesta causa. La transcendència, també ve determinada per la dificultat probatòria de la manca de relació i l'anàlisi de l'origen d'aquesta. En base de l'anàlisi de les sentències de les audiències provincials de Barcelona, Lleida i Girona segons l'article 451-17.2 e CCCat, s'estableixen uns requisits per a considerar una manca de relació familiar. Aquests requisits són la manifesta i continuada relació familiar i l'exclusiva imputació de la manca de relació familiar al legitimari.

La manca de relació entre ambdues parts ha de ser coneguda per l'entorn d'aquestes, per contra, és molt difícil d'acreditar-la si no es té coneixement d'aquesta. No existeix un termini

de temps objectiu per a la seva consideració, com s'ha pogut analitzar en el treball, cada vincle familiar és divers i característic, per tant, un període curt en el temps o prolongat pot tenir una afectació diferent en l'àmbit familiar. L'audiència Provincial de Barcelona va interpretar el termini de dos anys com un període de transcendència per la consideració de continuada la manca de relació familiar. Per contra, hem pogut observar com les Audiències Provincials de Lleida i Girona han interpretat terminis superiors als dos anys com una manifestació continuada.

La imputació exclusiva al legitimari produeix un altre fet més problemàtic en aquesta causa de desheretament. Poder provar aquesta efectiva relació entre les parts no és una feina fàcil i els elements considerats vàlids com a prova han creat certa transcendència. En una determinada relació familiar un ingrés bancari o transferència del difunt al legitimari pot provar una efectiva relació familiar, però en el context concret d'una altra relació familiar en la qual hi ha negocis familiars o vincles de caràcter econòmic no és un element provatiu deliberatiu per a poder demostrar la mateixa.

La imputabilitat exclusiva al legitimari en segons quins supòsits no ha sigut d'aquesta manera. Quan s'ha produït l'abandonament del nucli familiar per part del causant en els primers anys de vida del legitimari, no pot considerar-se que la manca de relació familiar és exclusivament responsabilitat del legitimari. El deure de cura en aquell moment era responsabilitat del causant tot i que amb el pas dels anys, el deure de cura s'inverteix sent responsabilitat dels legitimaris i és aquí on es produeix la manca de relació familiar amb l'exclusiva imputabilitat als legitimaris.

En base de l'anàlisi de les sentències i les resolucions adoptades, considero que el que si forma un veritable mitjà de prova és la correspondència de cartes o missatges entre les parts, imatges que demostrin la unió de les parts en els últims anys de vida de la persona difunta i el testimoni de persones que acreditin una verdadera relació familiar de les parts.

La situació jurídica problemàtica entre les parts com hem pogut comprendre en els darrers apartats dels treballs pot produir-se una reversió de la mateixa i la solució abans de la mort del causant envers la relació d'aquests. El Codi Civil Català reconeix el perdó o reconciliació entre el causant i el legitimari, aquesta reconciliació o perdó entre les dues parts ha de ser per actes ineludibles i el perdó ha d'estar establert en escriptura pública. Per aquesta via és com es

deixa sense efectes el desheretament. La reconciliació i el perdó són considerats actes irrevocables.

La conclusió del treball es pot englobar amb l'ús cada vegada més freqüent d'aquesta causa de desheretament en la legítima. Aquesta causa és un element amb molta dificultat probatòria, ja que les relacions familiars moltes vegades poden tenir un context molt particular i molt difícil d'acreditar per part de legitimar davant d'un procés judicial. En aquest supòsit, cada cas és molt particular i exclusiu, la resolució adoptada en un procediment pot ser totalment contrària amb les mateixes proves aportades en un procés sobre un altre cas de desheretament. Això, és a conseqüència de la particularitat de cada vincle familiar i el treball que ha de dur a terme el jutge per poder ficar llum al mateix conflicte. Tot i la problemàtica, s'ha volgut establir els dos elements base anteriorment mencionats, consistents en una relació manifesta i continuada i la imputabilitat exclusiva al legitimari, però aquests no operen d'una manera absoluta en tots els supòsits.

L'article 451.17.2 e) del Codi Civil Català és un article que provoca en certs moments l'ús d'elements més subjectius i no tan objectius per poder resoldre la controvèrsia entre les parts, com en qualsevol procés sempre ha d'anar acompanyat de la càrrega de la prova.

Considero que aquesta causa de desheretament és un precepte molt necessari en la nostra legislació catalana, perquè les relacions familiars evolucionen amb el temps i, per contra, pot produir-se l'allunyament del nucli familiar i si això s'ha produït de manera voluntària i totalment conscient ha de produir unes conseqüències legals com són el desheretament. La responsabilitat parental dels nostres progenitors en el moment de cura en la nostra etapa infantil i adolescent s'inverteix de manera progressiva i proporcional en els nostres progenitors quan arriben a l'edat adulta.

10. BIBLIOGRAFIA

Amayuelas Arroyo, Esther, Farnós Amorós, Esther (2015). Entre el testador abandonado y el legitimario desheredado ¿A quién prefieren los tribunales? Indret.

Artamendi Gutiérrez Alberto, Masellas Roger (2017). Implicacions fiscals de la llegítima catalana – InDret.

Ayuso, Luis (2021). Los españoles a favor de dejar su herencia a sus hijos sin importar la relación que mantienen. Fundación BBVA.

BOE-A-2008-13533 Ley 10/2008, de 10 de julio, del Libro cuarto del Código Civil de Cataluña, relativo a las sucesiones (2008).

Cáceres Sevilla, Francisco (2022, 10 agosto). Prescripción de la acción de reducción de una donación por inoficiosa. Mundojuridico.

Cano Fuentes, Oscar. (2020, 27 diciembre). La legítima en la legislación catalana. Abogado de Familia.

Casanovas i Mussons, Anna (2003). La qualitat personal del legitimari. Revistes Catalanes amb accés obert.

Consejo General del Poder Judicial: buscador de contenidos. (1997).

Del pozo Carrascosa, P., Vaquer Aloy, A., & Bosch Capdevila, E. (2016). Derecho civil de cataluña: Derecho de sucesiones (3.a ed.). Marcial Pons.

Ramírez, Luis. (2017, 6 febrero). Algunes idees equivocades sobre la legítima a Catalunya |El Jurista. El Jurista | el Diari Jurídic En Català.

Ferrer Riba, Josep. (2008). El nuevo derecho catalán de sucesiones. InDret, 4/2008.

Garcia Teruel, Rosa Maria (2023). “Desheretament per absència de relació familiar: la interpretació de les audiències provincial de Barcelona i Tarragona”, Materials de les XXII Jornades de Dret de Tossa de Mar, organitzades per l’Institut de Dret privat europeu i comparat de la Universitat de Girona.

Medina Ortiz, J., Gabarró I Sans, M., & Franco Manjón, R. (2016). Desheretament per manca de relació: Anàlisi jurisprudencial. Revista Juridica Catalunya.

Puig i Ferriol, L., & Roca i Trias, E. (2012). Institucions del dret civil de catalunya: Volum III. Dret de Successions (7.a ed.). Tirant lo Blanch.

Raduà Hostench, J.-M. (2018). Conflictes amb la llegítima: Preterició i desheretament. Revista Catalana de Dret Privat, 19.

Raduà Hostench, J.-M. (2021). El desheretament per manca de relació familiar. Revista de l’ il.lustre col.legi de l’advocacia de Barcelona, Núm. 335 .

Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil. Publicado en:
(1889). Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado.

11. JURISPRUDENCIA

STS de 13 de juny de 2017. RJ: 422/2017

STS de 29 de setembre de 2006. RJ: 906/2006

SAP Barcelona de 13 de febrer de 2014. RJ: 1280/2014

SAP Barcelona de 29 de gener de 2014. RJ: 1672/2014

SAP Barcelona de 30 d'abril de 2015. RJ: 3359/2014

SAP Barcelona de 19 de maig de 2016. RJ:1572/2016

SAP Barcelona del 25 d'abril de 2017: RJ: 267047/2017

SAP Barcelona de 28 de setembre de 2017. RJ: 13928/ 2017

SAP Barcelona del 10 d'octubre de 2019. JUR: 296264/2019

SAP Barcelona del 18 de setembre de 2020. RJ: 8758/2020

SAP Barcelona del 23 de novembre del 2022. JUR: 389424/2022

SAP Barcelona del 25 de novembre del 2023. JUR: 42291/2023

SAP Girona del 14 de maig de 2015. RJ: 121/2015

SAP Girona de 8 de febrer de 2017. RJ: 77/2017

SAP Girona del 20 de febrer de 2017. RJ: 77/2017

SAP Girona de 28 de desembre de 2017. RJ: 1077/2017

SAP Girona del 2 de maig de 2021. RJ: 132693/2021

SAP Lleida de 26 de maig de 2002. JUR: 2022/269585

SAP Lleida del 24 de febrer de 2014. ROJ: 725/2014

SAP Lleida de 19 de maig de 2020. JUR: 322/2020

SAP Lleida de 19 de maig de 2020. AC: 1179/2020

SAP Lleida de l'1 de juliol de 2021. RJ:276682/2021

